

СИСТЕМА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАОЩАДЖЕНЬ ДОМОГОСПОДАРСТВ: СУТНІСТЬ, СТРУКТУРА ТА ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ

STATE REGULATION SYSTEM OF HOUSEHOLDS' SAVINGS: ESSENCE, STRUCTURE AND FEATURES OF FUNCTIONING

У статті проведено ґрунтовний аналіз теоретико-методологічних положень функціонування та розвитку системи державного регулювання заощаджень домогосподарств. Зокрема на основі результатів дослідження сутності категорій «система», «державне регулювання заощаджень домогосподарств» було конкретизовано зміст окресленої системи. При цьому вагома увага приділена розгляду її структури, визначенню основних суб'єктів та їх взаємодії в межах такої системи, її взаємодії з іншими системами та суб'єктами зовнішнього щодо неї середовища. Такий підхід дозволив також конкретизувати особливості функціонування та розвитку системи державного регулювання заощаджень домогосподарств та констатувати складність вичерпного дослідження такої системи, проте її важливість у формуванні умов для стабільного розвитку національної економіки.

Ключові слова: заощадження, домогосподарство, державне регулювання, система, державне регулювання заощаджень домогосподарств.

Households are an integral part of the national economy development of any country. This is what causes the increased attention of state authorities to the economic activities of these economic entities, its regulation to create the most favorable conditions for their economic development in the country. Households play a key role in the development of the entire service sector in the country, in particular the financial services sector, engage in entrepreneurial activities, consume goods for various purposes and are ultimately a source of labor force formation. These subjects also play a key role in the investment development of the country, investing their own financial resources in the development of enterprises, financial assets and other values. However, they can only do this if they have such free resources. In difficult conditions of the economic activity of these entities, it is extremely difficult to ensure the formation of these funds. That is why the state should play a key role in generating households' savings and encourage this process with the methods and tools available to it. Accordingly, the article deepens theoretical provisions of the functioning and development of the state regulation system of households' savings. This is implemented based on studying the essence of such categories as "system" and "state regulation system of households' savings". As a result, it is established that the state regulation system of households' savings is a set of components that arise due to the influence of state authorities and local self-government of economic behavior of households to form their own, temporarily free financial resources that are not used for current consumption, but are stored for future use. Within the article, the structure of this system is also analyzed, its main subjects (state authorities, households), methods of influence (legal, economic, administrative and social) are identified. The results of this analysis allowed us to identify the basic features of the functioning and development of this system. Within the course of this research, it was found that the state regulation system of households' savings is a complex object of knowledge, play an important role in the functioning of the financial system and ensuring stability of the national economy.

Key words: savings, household, state regulation, system, state regulation system of households' savings.

УДК 338.24:330.567.22

DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure75-6>

Лозиченко О.М.

к.е.н., докторант,
Міжнародний науково-технічний
університет імені академіка Юрія Бугая

Lozychenko Oleksandr

HE «Academician Yuriy Bugay
International Scientific
and Technical University»

Постановка проблеми. Домогосподарства є невід'ємною частиною розвитку національної економіки будь-якої країни. Роль цих суб'єктів господарювання в розвитку господарства складно переоцінити. Саме це зумовлює підвищену увагу органів державної влади до діяльності цих економічних суб'єктів, її регулювання з метою створення найбільш сприятливих у країні умов для економічного розвитку, стимулювання їхньої економічної активності.

Незважаючи на численні наукові теорії у сфері регулювання домогосподарств, здійснення ефективного впливу на їхню економічну поведінку, кризи, що періодично виникають у світовій економіці, макроекономічна нестабільність досить часто зумовлена саме діяльністю цих економічних суб'єктів. Домогосподарства відіграють ключову роль у розвитку всієї сфери послуг у країні, зокрема і сфери фінансових послуг, займаються підприємницькою діяльністю, споживають товари

різного призначення і в кінцевому підсумку є джерелом формування робочою силою для національного господарства.

Попри окреслене ці суб'єкти відіграють ключову роль в інвестиційному розвитку країни, вкладаючи свої власні фінансові ресурси в розвиток підприємств, фінансові активи та інші цінності. Однак це вони можуть здійснювати лише за наявності таких вільних у них ресурсів. У складних умовах їхнього економічного розвитку забезпечити формування обсягів зазначених ресурсів дуже складно. Саме тому держава повинна відігравати ключову роль у питаннях формування заощаджень у домогосподарств і стимулювати цей процес наявними методами та інструментами державного регулювання. Це й зумовлює актуальність теми статті та необхідність проведення нових досліджень у цьому напрямку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання підвищення дієвості державного регулю-

вання заощаджень домогосподарств активно вивчаються сьогодні науковцями. Підвищений інтерес до цієї теми викликаний важливою роллю цих економічних суб'єктів у забезпеченні розвитку національної економіки через залучення їхніх тимчасово вільних коштів. Серед науковців, які присвятили свої наукові дослідження окресленій темі, можна відзначити таких: М. Дубина, А. Дука, А. Жаворонок, Т. Кізіма, О. Мітал, А. Рамський, К. Шапошников та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проте, незважаючи на численні напрацювання науковців у сфері державного регулювання заощаджень домогосподарств, питання активізації процесів формування саме організованих заощаджень цими суб'єктами залишаються актуальними й донині. Саме органи державної влади мають здатність через складну систему державного регулювання створювати умови як для формування можливостей у населення здійснювати заощадження, так і для їх залучення через систему фінансового посередництва до національної економіки. Однак у сучасних умовах такий механізм не завжди працює ефективно, а кризи, що періодично виникають на ринку депозитних послуг, засвідчують, що ця сфера потребує проведення нових досліджень, особливо в частині поглиблення теоретичних та методологічних положень функціонування і розвитку системи державного регулювання заощаджень домогосподарств.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних положень функціонування та розвитку системи державного регулювання заощаджень домогосподарств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Почнемо дослідження з обґрунтування сутності системи державного регулювання заощаджень домогосподарств. Загалом у морфології цього поняття можна виокремити чотири різні економічні категорії: система, державне регулювання, заощадження та домогосподарство. Також можна виокремити похідні від цих категорій дефініції «система державного регулювання», «заощадження домогосподарств», «державне регулювання заощаджень домогосподарств». Для глибокого розуміння сутності зазначеної системи державного регулювання розуміння змісту окреслених дефініцій є важливим, що дозволяє чіткіше в процесі дослідження конкретизувати його об'єкт і тим самим забезпечити саме його вивчення. У межах статті, враховуючи вже попередні дослідження автора, сфокусуємо увагу на описі сутності дефініцій «система» і «державне регулювання заощаджень домогосподарств».

У науковій літературі можна знайти значну кількість наукових підходів до розуміння сутності категорії «система». Представимо декілька з них:

1) система – цілісний об'єкт дослідження, який цілеспрямовано виділений дослідником у процесі наукового пізнання, має певну окремо ідентифіковану мету функціонування, складається з компонентів та їх взаємозв'язків, взаємодіє з іншими об'єктами реальності, які становлять зовнішнє середовище щодо об'єкта пізнання [3, с. 46];

2) система – сукупність об'єктів і процесів, званих компонентами або елементами, взаємопов'язаних і таких, що взаємодіють між собою, які утворюють єдине ціле, таке, що володіє властивостями, не властивими складовим його компонентам, узятим окремо [9, с. 12];

3) система – множина взаємопов'язаних елементів будь-якої природи, які поєднані за деякими системоутворюючими ознаками та підпорядковані спільній меті [2, с. 18].

Таким чином, можна констатувати, що система являє собою сукупність компонентів, які взаємодіють та здійснюють свою діяльність з метою досягнення спільної мети. Звичайно, з наукового погляду зміст системи можна розглядати більш глибоко, апелюючи до різних властивостей системи, змістовних рис, наявності яких засвідчує, що досліджуваний об'єкт є системою, або може бути розглянутий як система.

Державне регулювання заощаджень домогосподарств у межах статті пропонуємо розглядати як системний та перманентний вплив органів державної влади на функціонування домогосподарств з метою створення умов для формування в цих економічних суб'єктів тимчасово вільних фінансових ресурсів, якими вони мають право вільно розпоряджатися [7, с. 16].

Оперуючи представленими підходами до розгляду сутності дефініцій «система», «державне регулювання заощаджень домогосподарств», можна констатувати і зміст поняття «система державного регулювання заощаджень домогосподарств» (рис. 1).

На рис. 2 представлено концептуальну модель системи державного регулювання заощаджень домогосподарств. Розглянемо її структуру та особливості функціонування детальніше.

Таким чином, аналізуючи представлену на рис. 2 концептуальну модель системи державного регулювання заощаджень домогосподарств, можна констатувати її складність, багатокомпонентність та складний характер взаємодії між основними її суб'єктами. До них належать такі.

1. Органи державної влади, які формують регулюючий вплив на діяльність домогосподарств, використовуючи сукупність методів та відповідних їм інструментів (правові, економічні, адміністративні, соціальні та ін.). При цьому такі органи використовують окреслені методи одночасно, формуючи складний простір регулятивних норм, положень, обмежень тощо.

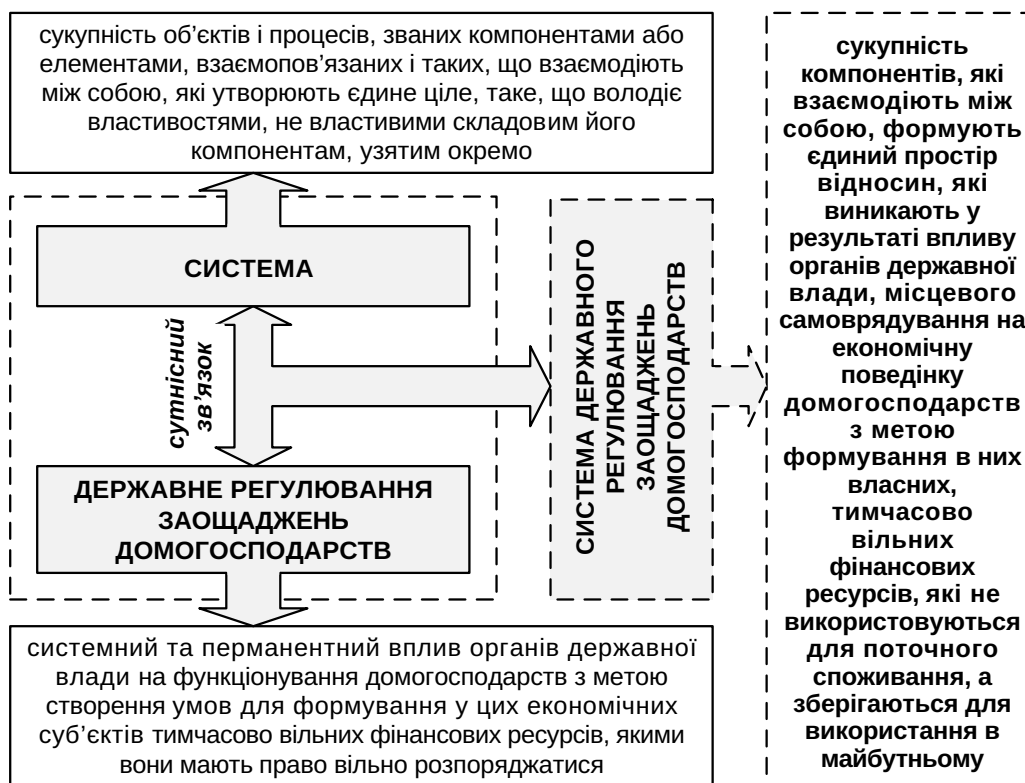

Рис. 1. Сутність системи державного регулювання заощаджень домогосподарств

Джерело: складено автором на основі [9; 3, с. 16]

2. Домогосподарства – економічні суб'єкти, на яких спрямований вплив органів державної влади з метою формування в них бажаної моделі економічної поведінки. При цьому, коли досліджуємо цю групу економічних суб'єктів та регулювання їхньої діяльності, то завжди розглядається усереднена група цих суб'єктів, вплив на поведінку якої дозволяє забезпечити досягнення бажаної мети. Це здійснюється через неможливість впливати однаково на економічну поведінку всіх домогосподарств у суспільстві, враховуючи складні процеси її формування у кожній конкретній людині.

Безумовно, невід'ємними елементами системи державного регулювання заощаджень домогосподарств є методи та інструменти, які використовуються для здійснення впливу на цих суб'єктів господарювання. Уся окреслена система існує на основі сукупності принципів (формування, функціонування та розвитку), які формують її базовий методологічний фундамент.

Розглянемо більш докладно основні особливості функціонування системи державного регулювання заощаджень домогосподарств. З-поміж них варто відзначити такі:

- складна природа формування такої системи, її нематеріальний вид;
- система є невід'ємною складовою всієї системи державного регулювання економіки;

- для її трансформації органи державної влади використовують різні методи впливу, застосування яких залежить від напрямів економічної політики, яка реалізується в країні;

- система є гнучкою та постійно адаптується під нові процеси та тенденції, які відбуваються в межах національної економіки, фінансової системи країни;

- важливу роль у функціонуванні такої системи відіграють фінансові установи, які залучають кошти домогосподарств на ринку депозитних послуг для перетворення їх в організовані заощадження, що свідчить про взаємодію системи з банківською системою країни, системою небанківських депозитних установ і т. д.;

- функціонування системи є важливим для забезпечення, з одного боку, активного розвитку національної економіки за рахунок стимулювання зростання обсягів організованих заощаджень домогосподарств, а з іншого – для забезпечення стабільності національної економіки та інше [1; 8; 10].

Висновки з проведеного дослідження. У статті поглиблено теоретичні положення функціонування та розвитку системи державного регулювання заощаджень домогосподарств. Це реалізовано на основі вивчення сутності таких категорій, як «система», «державне регулювання заощаджень домогосподарств». У підсумку встановлено, що система державного регулювання

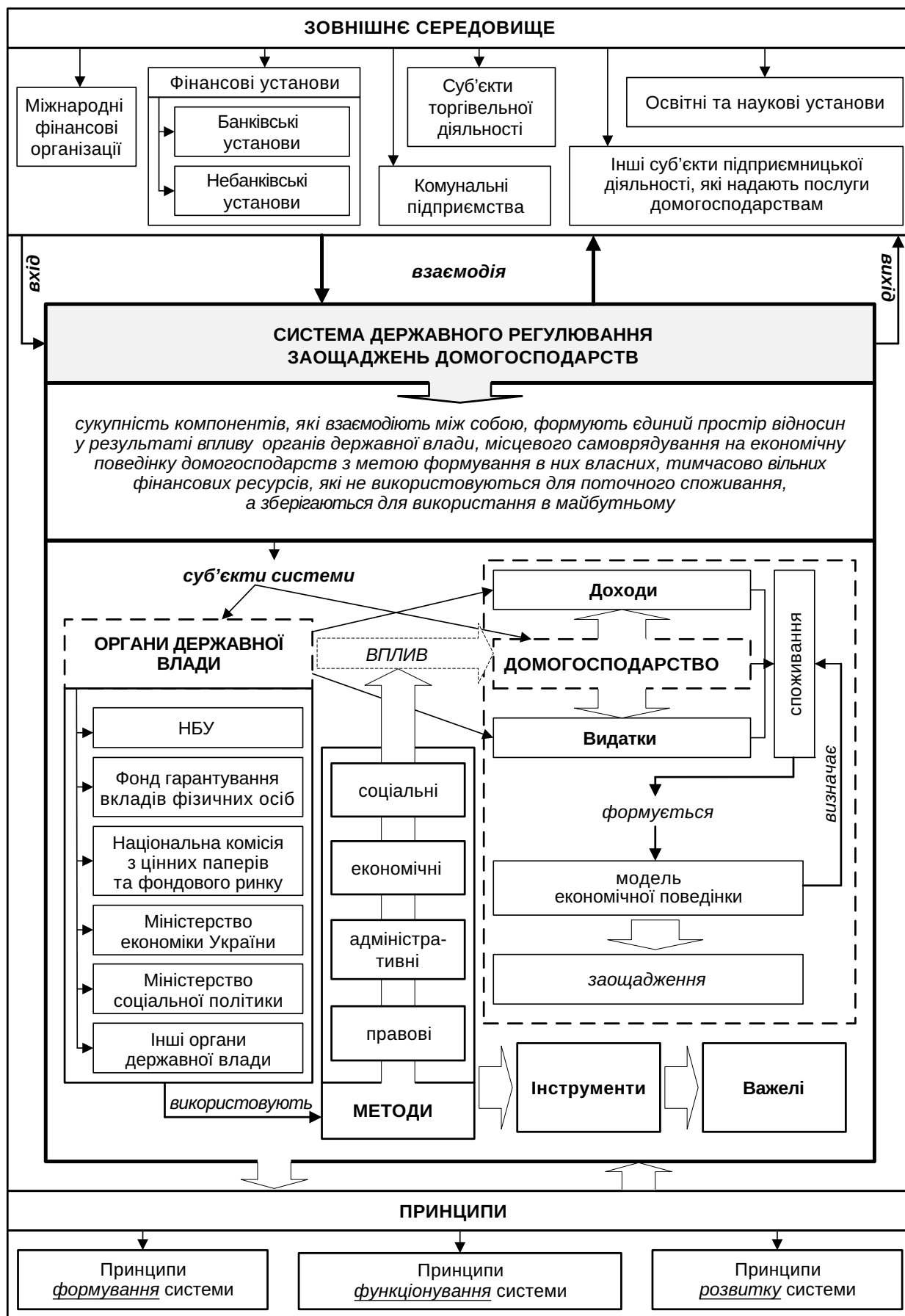

Рис. 2. Схеми державного регулювання заощаджень домогосподарств

Джерело: складено автором на основі [4; 5; 6; 11]

заощаджень домогосподарств – сукупність компонентів, які виникають у результаті впливу органів державної влади, місцевого самоврядування на економічну поведінку домогосподарств з метою формування в них власних, тимчасово вільних фінансових ресурсів, які не використовуються для поточного споживання, а зберігаються для використання в майбутньому. У статті також проаналізовано структуру такої системи, визначено основних її суб'єктів (органи державної влади, домогосподарства), методи впливу (правові, економічні, адміністративні та соціальні). Результати такого аналізу дали змогу виокремити базові особливості функціонування та розвитку зазначеної системи.

Таким чином в результаті проведеного дослідження встановлено, що система державного регулювання заощаджень домогосподарств є складним об'єктом пізнання, відіграє важливу роль у функціонуванні фінансової системи та забезпеченні стабільності національної економіки. Відповідно це актуалізує питання проведення нових досліджень у цьому напрямку. Особливо цікавими залишаються питання використання різних методів для впливу на економічну поведінку домогосподарств з метою формування відповідної моделі ощадної поведінки цих суб'єктів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Власова І. В. Заощадження населення як інвестиційний ресурс економіки. *Економіка: теорія та практика*. 2016. № 2. С. 4–7.
2. Грицюк П. М., Джоші О. І., Гладка О. М. Основи теорії систем і управління : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2021. 272 с.
3. Дубина М.В. Механізм розвитку ринку фінансових послуг на основі інституту довіри: теорія, методологія, практика : монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 666 с.
4. Дука А.П. Потенціал заощаджень та їх ресурсоутворююча роль у забезпеченні інноваційного розвитку України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2012. № 136. С. 16–19.
5. Жаворонок А.В., Холявко Н.І. Становлення малого і середнього підприємництва у забезпеченні соціально-економічного розвитку національної економіки. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 59-1. С. 62–67.
6. Кізіма Т.О. Фінанси домогосподарств: сучасна парадигма та доміанти розвитку : [монографія]. Київ : Знання, 2010. 431 с.
7. Лозиченко О. Теоретичні положення реалізації державного регулювання заощаджень домогосподарств. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2022. № 1(29). С. 14–21. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1\(29\)-14-21](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1(29)-14-21).
8. Мітал О.Г. Заощадження домогосподарств та їх трансформація в інвестиційні ресурси. *Євро-*

пейський вектор економічного розвитку. 2017. № 1(22). С. 70–78.

9. Пістунов І.М. Економічна кібернетика: навч. посіб. Дніпропетровськ : НГУ, 2009. 154 с.

10. Рамський А.Ю. Сутність заощаджувальних процесів домогосподарств та їхній вплив на розширене відтворення ВВП. *Бізнес Інформ*. 2013. № 3. С. 21–29.

11. Шапошников К.С. Вплив інституційного середовища на інноваційний розвиток економіки регіону. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 29. С. 34–36.

REFERENCES:

1. Vlasova I.V. (2016) Zaoshchadzhenia naselennia yak investytsiinyi resurs ekonomiky [Population savings as an investment resource of the economy]. *Ekonomika: teoriia ta praktyka – Economics: theory and practice*, no. 2, pp. 4–7.
2. Hrytsiuk P.M., Dzhoshi O.I., Hladka O.M. (2021) *Osnovy teorii system i upravlinnia: navch. posib.* [Fundamentals of the theory of systems and management: academic. manual]. Rivne: NUVHP. (in Ukrainian)
3. Dubyna M.V. (2018) *Mekhanizm rozvytku rynku finansovykh posluh na osnovi instytutu doviry: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia* [The mechanism of development of the market of financial services based on the institution of trust: theory, methodology, practice: monograph] Chernihiv: ChNTU. (in Ukrainian)
4. Duka A.P. (2012) Potentsial zaoshchadzen ta yikh resursoutvoriuiucha rol u zabezpechenni innovatsiynoho rozvytku Ukrainy [The potential of savings and their resource-generating role in ensuring innovative development of Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Ekonomika – ulletin of Taras Shevchenko Kyiv National University. Economy*, no. 136, pp. 16–19.
5. Zhavoronok A.V., Kholiavko N.I. (2020) Stanovlennia maloho i serednoho pidpriemnytstva u zabezpechenni sotsialno-ekonomichnoho rozvytku natsionalnoi ekonomiky [Formation of small and medium entrepreneurship in ensuring social and economic development of the national economy]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, vol. 59-1, pp. 62–67.
6. Kizyma T.O. (2010) *Finansy domohospodarstv: suchasna paradyhma ta dominanty rozvytku: monohrafiia* [Household finances: modern paradigm and dominants of development: monograph]. Kyiv: Znannia. (in Ukrainian)
7. Lozychenko O. (2022) Teoretychni polozhenia realizatsii derzhavnoho rehuliuвання zaoshchadzen domohospodarstv [Theoretical provisions of implementation of state regulation of household savings]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia – Problems and prospects of economics and management*, no. 1(29), pp. 14–21. DOI: [https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1\(29\)-14-21](https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-1(29)-14-21).
8. Mital O.H. (2017) Zaoshchadzhenia domohospodarstv ta yikh transformatsiia v investytsiinyi resursy [Savings of households and their transformation into

investment resources]. *Yevropeiskyi vektor ekonomichnoho rozvytku – European vector of economic development*, no. 1(22), pp. 70–78.

9. Pistunov I.M. (2009) *Ekonomichna kibernetyka: navch. posib.* [Economic cybernetics: academic. manual]. Dnipropetrovsk: NHU. (in Ukrainian)

10. Ramskyi A.Yu. (2013). *Sutnist zaoshchadzhuvalnykh protsesiv domohospodarstv ta yikhonii vplyv na rozshyrene vidtvorennia VVP* [The essence of saving

processes of households and their impact on expanded reproduction of GDP]. *Biznes Inform – Business Inform*, no. 3, pp. 21–29.

11. Shaposhnykov K.S. (2018) *Vplyv instytutsiinoho seredovyshcha na innovatsiyni rozvytok ekonomiky rehionu* [The influence of the institutional environment on the innovative development of the regional economy]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, vol. 29, pp. 34–36.